

Nederlandstalige samenvatting CPB Discussion Paper 421

‘Optimizing the life cycle path of pension premium payments and the pension ambition in the Netherlands’

‘Een optimalisatie van pensioenpremiebetalingen over de levenscyclus en van de pensioenambitie voor Nederland’

Kan de introductie van een aantal extra overwegingen bij het ontwerp van het Nederlandse pensioenstelsel welvaartverhogend zijn? Die vraag stelden onderzoekers van het CPB. Zij ontwikkelden een model dat het totale nut uit consumptie over de levensloop maximaliseert door simultaan het optimale tijdspad van premiebetalingen en pensioenuitkeringen na pensionering te bepalen. Hierbij veronderstelden zij dat deze vrijelijk kunnen worden gekozen.

De optimalisatie wordt uitgevoerd voor een gemiddeld huishouden en houdt er rekening mee dat inkomens doorgaans stijgen gedurende het werkzame leven en dat vooral jonge huishoudens kinderen in huis hebben. Beide kenmerken dragen bij aan uitstel van premiebetalingen tot later in het werkzame leven. De huishoudens verschuiven dan de lasten van de premiebetalingen naar de levensfase waarin deze het gemakkelijkst kunnen worden opgebracht. De optimalisatie houdt ook rekening met het rendement op vermogen. Op deze manier wordt meegenomen dat de waarschijnlijk lagere toekomstige rendementen leiden tot lagere optimale pensioenuitkeringen, alsmede tot een klein uitstel van premiebetalingen gedurende de werkende jaren.

Toepassing van dit model op Nederland laat zien dat het optimale pensioenstelsel aanzienlijk verschilt van het huidige en het in het recente pensioenakkoord overeengekomen stelsel, waarin de premiepercentages constant zijn. Er is sprake van een aanzienlijke stijging van het premiepercentage gedurende het werkzame leven. Ook blijken de optimale pensioenuitkeringen lager uit te vallen. De welvaartsstijging bedraagt het equivalent van een jaarlijkse consumptieverhoging van 3,4 procent als de analyse wordt uitgevoerd zonder leenrestricties. Dit betekent dat men in het begin van het werkzame leven zou kunnen lenen van het pensioenfonds. In het meer realistische geval dat dit niet kan, en de pensioenpremie gedurende de eerste fase gelijk is aan nul, is de welvaartswinst 2,8 procent. Dit geeft aan dat er welvaartswinsten zijn te behalen door met bovenstaande factoren rekening te houden. Vooral het aantal kinderen in een huishouden heeft grote invloed op de optimale pensioenpremie en de optimale pensioenambitie. Een verdere analyse geeft aan dat differentiatie naar opleidingsniveau weinig extra welvaartswinst oplevert.

Toch kunnen er aan de uitkomsten van dit onderzoek niet direct beleidsconclusies worden verbonden. De vraag is namelijk of de welvaartswinst van enkele procenten ten opzichte van een constant premiepercentage voldoende is om de voor- en nadelen op de – ook kwalitatieve – niet gemodelleerde aspecten te compenseren. Toekomstig onderzoek kan verder inzicht geven over hoe aanvullende aspecten het optimale resultaat beïnvloeden. Zo houdt onze analyse geen rekening met de onzekerheid in toekomstige inkomens en huishoudsamenstelling. Deze factoren zullen naar verwachting leiden tot private voorzorgbesparingen, maar ze zullen het patroon van pensioenbesparingen weinig beïnvloeden.

Als we daarentegen ook rekening zouden houden met het feit dat mensen kortzichtig zijn en niet zelf uit voorzorg sparen, zou dit een reden kunnen zijn om premiebetalingen niet of minder uit te stellen. Ook houden we geen rekening met de mogelijke wens tot vroegpensioen en andere invloeden op arbeidsaanbod en -vraag. Een stijging van het pensioenpremiepercentage met de leeftijd leidt op deze punten mogelijk tot welvaartsverlies. Hier staat echter tegenover dat we geen rekening hebben gehouden met de verplichtingen die samenhangen met hypotheek- en studieleningen. De lasten hiervan vallen doorgaans samen met de jaren waarin men kinderen in huis heeft, waardoor het meenemen ervan juist het resultaat van deze studie zou versterken: het leidt, voor huishoudens die dat betreffen, vermoedelijk tot (nog) lagere premiebetalingen in deze levensfase.